No-18

① पेज = 1
= 29×13.7×0.1 c.m.
विषय = दर्शन

अविताद्तात्म्याभावोपोग्यस्य बिम्बस्य पर्यायम्

....

सदेव सौम्येदमग्र आसीत् दशमोऽस्तीतिवाक्यं

② विषय - पूजा
पेज - 1
- 31×11.3×0.1 c.m.

सुदर्शनायस्दं पवित्रामित्याग्नि: अग्निर्वै सहजार:

... ...

आहूय प्रभातं शिवयं विवं वैदर्शयेहुक

③ विषय - पुराण
नाम - वृहल्लिंगपुराण
पेज - 1
31.5×12×0.1 c.m.

वटानप्रतिपादने योगिया सवल्कय: ...

... ...

नित्यं स्वाध्यायवान् द्विजतत्पाब्रह्मय ज्ञानु

(4) पेज = 2

विषय = व्याकरण

= 29 x 13.5 x 0.1 c.m.

दीर्घयोरेव ग्रहणां व्याख्यानात् वाद्दद्सोति

... ...

नबे घारमात् कुमार्यां वित्तिअंतवत्रिविभक्ताचे दत्वा

(5) पेज = 1

= 23x13x0.1 c.m.

अथअकलक्षणं अयात: लेप्रवक्ष्यामि अकशब्द

... ...

कालेतुकाकशब्दंपंउच्चरेत् अकालेवर्ष

विषयेदं ३ माह। अन्य चेति = २

पतो पतो ... कृता। तत्र वेल्ल लक्ष्यः। ऋाव का
वाक्य म र्थवादः ... निरुक्त संकीर्तन म१ =

स्तुतौ

प्रलापात्मकवाक्यस्येतरैर्लक्षणाश्रीकार एव। अतएवार्थवादवाक्यानां प्रा
शस्त्ये लक्षणा अन्यथा पदान्तरैः साकांक्ष्यं स्यात्। अतएव प्राशस्त्यपरत्वमन्वाय
कत्वेनार्थवादवाक्यानां पदस्थानीयत्वं यथा विध्येकवाक्यत्वं स्वार्थेनानर्थवत्त्वं
समिधो यजति दर्शपूर्णमासाभ्यां स्वर्गकामो यजेत इत्यादिवाक्यानामुपकार्यो
पकारकाकांक्षायामेकवाक्यत्वं वाक्यैकवाक्यत्वं एवं चावान्तरवाक्यार्थज्ञा
नमपि महावाक्यार्थज्ञाने कारणं तथा च तद्व्यतिरेकानुविधानात् एवं।
यथोक्तसहकारिसंपन्नं वाक्यं परोक्षापरोक्षभेदेन द्विविधां प्रमां संपादयति
तत्र परोक्षार्थप्रतिपादकं वाक्यं परोक्षप्रमोत्पादकं यथा स्वर्गकामो यजे।
त् सदेव सोम्येदमग्र आसीत् इत्यादीनि वाक्यं परोक्षत्वं नामाज्ञानाह

परोक्षार्थस्य प्रमादेः
अर्थ प्रादकमित्यर्थः
२=

परोक्षप्रमा = १
अपरोक्षप्रमा = २

सुदर्शनायहेतिराजाय इदं पांचजन्याय ॥ शंखाधिपतये स्वाहा पांचजन्याय संखाधिपतये इदं एवं हु
त्वा सुदर्शन महाज्वालकोटिसूर्यसमप्रभ अज्ञानांधस्य मे देव विष्णोर्मार्गं प्रदर्शय इति प्रणतं ॥
शिष्यं दक्षिणबाहुमध्ये अंकयेत् पांचजन्यनिजध्यानध्वस्तपातकसंचय पाहि मां पापिनं घोरसंसा
र्णवपतितं इत्युच्चार्य वामबाहुमंकयेत् पश्चात्पयसा तोयेन वा हेति द्वयं संस्थाप्य पुनः [illegible] ज्य पुंड्रसं
स्कारहोमं करिष्ये मूलेन द्वयेन च यथाशक्ति हुत्वा विलिखेन्नवपुंड्राणि केशवादीन्यनुक्रमात् नामसं
स्कारहोमं करिष्ये मूलमंत्रेण द्वयेन यथाशक्ति हुत्वा मंत्रसंस्कारं कुर्यात् शिष्यस्तु गुरोः पादौ संगृह्य
आचार्यस्तु शिष्यस्य मूर्ध्नि दक्षिणहस्तं निधाय वामहस्तं हृदि विन्यस्य आरोहणक्रमेण गुरुपरंपरां जप्त्वा मे ८
सर्पिष्ठं दो धिदेव तं सन्यासं सध्यानं चरहस्यत्रयमुपदिश्य अवरोहणक्रमेण पुनर्जपेत् यागसं
स्कारहोमं करिष्ये मूलेन द्वयेन च यथाशक्ति हुत्वा [illegible] आहूय प्रणतं शिष्यं वैष्णवैर्वेद [illegible] कुरुः तस्य
रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम

५

सुदर्शनाय इदं पवित्रमित्यग्निः अग्निर्वै सहस्रारः सहस्रारो नेमिः नेमिनान प्रतनु ग्रेलपाः सायुत्त-
थं सलोकतामाप्नोति स्वाहा श्रीसुदर्शनाय इदं चक्रं विभर्त्ति वपुषाभिपूतं बलं देवानाममितस्य विष्णो
स्तापि नाकं दुरितान्विधू पवित्रं तिष्ठ यतयो वीतरागा स्वाहा श्रीसुदर्शनाय इदं विचित्रि विद्युः सुषिरमिश्च
मानं मध्ये बाहुमदधत्सुदर्शनं विष्णोरिदं भूरि तेजः मध्ये वै दिवा नक्तं विभ्रत् युत जनानां स्वाहा श्रीसुदर्शना
य इदं धृतो कौ गुरुः स्मृतचक्रधारी विष्णुपदं ध्यायति यो महात्मा स्वरेण मंत्रेण सदा हृदि स्थितः पारात्परं य
स्महतो महान्तं स्वाहा श्रीसुदर्शनाय इदं धृते विष्णोर्चक्रे पवित्रे जन्मांभोधिं तर्तवे चर्षणीन्द्राः
मूले वी कोऽदं धत्ते न्येषु ताले लिंगा एवं गता वकान्यर्थं यति स्वाहा श्रीसुदर्शनाय इदं दक्षिणे
तुभुजे विष्णो विभर्षि या हे सुदर्शनं सव्ये तु शंखं विभ्रत्यादिति वेद वेदविदु स्वाहा श्रीसुदर्शना
य इदं ततः अग्नौ हुत्वा पंचविंशति सहस्रं ध्यात्वा सप्तजप ओं सुदर्शनाय हेतिराजाय स्वा
हा ॥ रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम राम
रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम रामराम राम

ज्ञानप्रतिपादने योगीयाज्ञवल्क्यः प्रदक्षिणं समावर्त्यैनमग्नेः सोपविश्य च दर्भेषु दर्भपाणिः सन् प्रा
ङ्मुखस्तु कृतांजलिः स्वाध्यायं तु यथाशक्ति ब्रह्मयज्ञार्थमाचरेत् ऋचो वा यजूंषि सामानि गाथा वा गृह्यमथा
पि वा आदावारभ्य वेदं तु स्नात्वोपर्युपरिक्रमात् यदधीतेन्वहं शक्त्या स स्वाध्याय इति स्मृतः आ
दावारभ्य वेदं तु स्नात्वोपर्युपरिक्रमात् स्नात्वा मध्याह्नस्नानं कृत्वा यो धीते वेदं स प्रथमकंडिकामा
रभ्य कृत्स्नवेदसमाप्तिपर्यंतं यावद्भिर्दिवसैः शक्नोति तावद्भिर्दिनैः क्रमेण कृत्स्नं वेदं पठेत् अ
नधीतकृत्स्नवेदस्तु यावदधीतवेदपुराणं सर्वादिकं यथाशक्ति पठेत् इत्यर्थः आकेशाग्रान्नखाग्रा
च्च परमं तप्यते तपः यः स्रग्व्यपि द्विजो धीते स्वाध्यायं शक्तितोन्वहं स ब्रह्मपरमप्येति वायुभूतः ख
मूर्त्तिमान् ब्रह्मयज्ञानुष्ठानस्येतिकर्त्तव्यतायां बृहल्लिंगपुराणे एवमाचम्य चासीर्णे दर्भे पिंजूलमा
त्मनः कृत्वा पाणितले धीमानात्मनो दक्षिणोत्तरे हेमांगुरीयसंयुक्तो ब्रह्मबंधनतोपि वा विधिवद्ब्रह्मय
न
ज्ञं तु कुर्यान्मंत्री समाहितः तथा शौनकः प्राग्वा उदग्वा ग्रामान्निःक्रम्याप्लुत्य यज्ञोपवीत्यक्लिन्नवा
सा दर्भाणां महदुपस्तीर्य प्राक्कूलानां तेषु प्राङ्मुख उपविश्य उपस्थं कृत्वा दक्षिणोत्तरौ पाणी संधाय
पवित्रवंतौ द्यावापृथिव्योः संधिं वीक्षमाणः संमील्य वा चक्षुषी यथायुक्तं आत्मानं मन्येत तथायुक्तो शिव

इत्यापः पुनंतु मंत्र व्याख्या इत्याचमनं कृत्वा प्राणः संध्योक्तक्रमेण गायत्रीजपांतं कर्म समाप्य
वैदिकमंत्रेण प्रदक्षिणेनावृत्यादित्यं नमस्कृत्य ब्रह्मयज्ञं कुर्यात् तत्र ब्रह्मयज्ञमाहात्म्ये छंदोगपरि
शिष्टे कात्यायनः न ब्रह्मयज्ञादधिकोस्ति यज्ञो न तत्प्रदानादधिकोस्ति दानं सर्वे तदंताः क्रतवः स
दानान्तो नो दृष्टः कैश्चिद्दृश्यंहि कस्य चिकस्येति ब्रह्मयज्ञस्य ब्रह्मदानयोः याज्ञवल्क्यः यज्ञानां त
पसां चैव शुभानां चैव कर्मणां वेद एव द्विजातीनां निःश्रेयसकरः परः मधुना पयसा चैव स देवां स्त
र्पयेद्द्विजः पितॄन्मधुघृताभ्यां च ऋचोऽधीते तु यो न्वहं यजूंषि शक्तितोऽधीते यो न्वहं स घृ
तामृतैः प्रीणाति देवानाज्येन मधुना च पितॄंस्तथा स तु सोमघृतैर्देवांस्तर्पयेद्यो न्वहं पठेत्
सामानि तृप्तिं कुर्याच्च पितॄणां मधुसर्पिषा मेदसा तर्पयेद्देवान् अथर्वांगिरसं पठन् पितॄंश्च म
धुसर्पिर्भ्यामन्वहं शक्तितो द्विजः वाकोवाक्यं पुराणं च नाराशंस्योथ शांतिकाः इतिहासं तथा विद्यां
योधीते शक्तितोन्वहं मांसक्षीरौदनमधुतर्पणं स दिवौकसां करोति तृप्तिं च तथा पितॄणां मधुस
र्पिषा ते तृप्ताः तर्पयंत्येनं सर्वकामफलैः शुभैः यं यं क्रतुमधीते च तस्य तस्याप्नुयात्फलं त्रिर्वित्त
पूर्णपृथिवीदानस्य फलमश्नुते तपसश्च परस्येह नित्यं स्वाध्यायवान्द्विजः तथा ब्रह्मयज्ञान

गाथिकाः=

यूस्त्र्या० दीर्घयोरेव ग्रहणं व्याख्यानात् वाशब्दस्तोति पूर्वसवर्णदीर्घः यू किंमात्रे व्याख्याइ
तिन स्त्रियमाख्याते स्त्र्याख्यौ भ्रूरित्यादिमात्रवाचकः स्त्र्याख्यावित्यु पस्थितस्त्रीवाचकत्वादे
स्याविशेष्यत्वात् तदन्तविधिरित्याह ईदूदन्ताविति स्त्र्याख्यौ नद्यौ इत्यादेनदीशब्दस्य तदवये
वेलक्षणा बोध्या व्याख्याग्रहणात्किं अत्वलाभ इत्याह नित्यस्त्रीलिङ्गाविति नत्स्कलन्त
यामप्याप्रेक्षावृत्तिः नित्यस्त्रीत्वं च प्रवृत्तिनिमित्ते केवलिङ्गान्तरविशिष्टाय्यानभिधायकत्वं

यूस्त्र्याख्यौ नदी ईदूदन्तौ नित्यस्त्रीलिङ्गौ नदीसंज्ञौ स्तः प्रथमलिङ्गग्रहणं

वेपूर्वस्त्र्याख्यस्योपसर्जनत्वेपि नदीत्ववक्तव्यमित्यर्थः

थ्येन कुमार्यादीनां क्वचिन्निवृत्तेन लिङ्गेन समानाकारं नित्यस्त्रीत्वाभाववारणाय प्रवृत्ति। नया
निमित्तैकाइति नन्वेवं बकुमार्य सोज्ञाबद्रस्य नदीत्वं न स्यादत आह प्रथमेति अर्थान्तरसं।
क्रमात् पूर्वं विद्यमानं नित्यस्त्रीत्वमादाय तस्यार्थान्तरसंक्रमेपि नदीत्वं वक्तव्यमित्यर्थः
यथोद्देशेपि पूर्वप्रवृत्तसंज्ञामादायैव कार्यं कार्यकालपक्षेपि कुमारीत्यादे प्रकृतिभूतकु
मारीशब्दस्य नित्यस्त्रीत्वेन वृत्तावपि विशेषणतया नित्यस्त्रीलिङ्गार्थबोधकत्वेन नदीसं
ज्ञा समासे तु स्पष्टैवे तदवयवस्य तत्प्राप्तिः तन्मात्रबोधकत्वाभिवेक्षो प्राधान्येन तद्बोधे

ङेरिति सप्तम्येकवचनं व्याख्यानात् इड्परत्वादिति स्कृन्नतिन्यायात्स्त्र्यणादिति भावः स्वर्ग्वे
दं स्वनद्यापद्दृत्य तभाष्ये यद्यपीत्यपवादेन नद्यास्तु सर्वथानवकाशत्वात् अपवादेन नदी
जंगम्यते इत्यादौ ३= घेत्वस्येति दीर्घो क्ङित इति सूत्रभाष्यउक्तत्वेनागमादेशयोरपि नन्तत्वसत्त्वात् न पाष्यनवका
शत्वेन बाध्येयवादप्रवृत्त्यनंतरमुत्सर्गप्रवृत्तेनं दोषः अत एव न गणोत्वमपवादत्वाकुला

ङेराम्नद्याम्नीभ्यः नद्यंतादावंतान्नीशब्दाच्च ङेराम्स्यात् इड्परत्वादाडागमट मा=
बाध्यते वकृष्टेयस्यां श्रीवमीश्रनयंतनवानश्रमीवत् अश्रंतत्वान्नमुल्लोपः
अतिलक्ष्मीः श्रीवं वकृष्टेयस्रीवत् कुमारीमिच्छन् कुमारीवाचरन् ब्राह्म
णः कुमारी क्यजंतादाचारक्विबंताद्वा कर्तरि क्विप् हल्ङ्याब्भ्य इति लोपः ॥७

दिः श्रीवंबाधते किंतर्हि नवकाशत्वादिति गुणोयङ्लुकोरिति सूत्रभाष्येउक्तं पादः पदि
ति सूत्रस्यशाब्दोनरप्राप्तौ नित्ययोरप्याभोः परत्वादामिति भाष्यं तत्वेकदेशप्रक्रिरिति बोध्यं
अघंनत्वादिति लतेमुंकुत्वेणादिके प्रत्ययांतत्वादिति भावः कुमारीति ह्रस्वविधाय
केशास्त्रीयोपसर्जनत्यहणाज्जोहि योरिति ह्रस्वोन ॥ ७ ॥ अनवकाशत्वं सिद्धांतः ३=

एकविभाक्तीति १=
शब्दोनरप्राप्तौ विधिरति स्पद्धतिन्यायात् ३=

धातोः कार्यमुच्यमानं तत् प्रत्यये ४७

सि०कौ०ग्र०शे०
१२३

अविस्तु॰ भूत्रादो यत्र मं ग्रानिमप्रिकं श्रमे ईप्रत्ययांतो वा इह्योरितिधातोः समानाधिकरणं
विशेषणं तदादेव लों व णोन्त धातोरिति इत्येतस्येति इत्यंतस्यैत्यर्थस्तेनमसुभूवावितिसिद्धः श्रांत
रेति स्यान्नन्तु इत्यर्थः य्वोरिति वद्वे अधिकिं युयात् इतीयङीति सुधीशब्देऽयोनिष्ठे धातं भेणान्त
प्रकरणे धातोः स्वरूपग्रहणे तत्प्रत्यये भाषायां ग्रप्रत्ययेतिभावः एरने काचो धात्ववयवसंयो
गपूर्वोन भवतीति धात्ववयवसंयोगपूर्वो भवतित्यर्थः नद्धिन्नश्च धात्ववयवपूर्वेस्तवीति उदि

अचि श्नु धातु भ्रुवां य्वोरियङुवङौ श्नु प्रत्ययांतस्य वर्णोवर्णांत धातोर्भ्रू इत्यस्य चांग
स्य यङुवङौ स्तोऽजादौ प्रत्यये परे ङिच्चेत्यंतादेशः आंतरनम्यादेरियङ् उवङ् इती
यङि प्राप्ते एरने काचो संयोगपूर्वस्य धात्ववयवसंयोगपूर्वो न भवति यइवर्णोऽस्त
दंतो यो धातुस्तदंतस्यानेकाचोऽङ्गस्य यणस्यादजादौ प्रत्यये परे इतियणि कुमार्यो
कुमार्यः हेकुमारि कुमार्यं कुमार्यौ कुमार्यः कुमार्यै कुमार्याः २ कुमारी
णां कुमार्यां प्रधीः प्रमिप्रध्यं प्रासिप्रध्यः प्रध्या प्रधीभ्यां २ प्रध्ये प्रध्यः २ प्रध्योः २
याविस्तारेण दोषः असंयोगादित्येव धात्ववयवसंयोगाभन्नान्यस्यैत्यर्थेन सिद्धे पूर्वग्रहणं
स्पष्टार्थं एः किं असंयोगपूर्वग्रहणमिवर्णविशेषणं यथा स्यात् अगविशेषणं मा भूदिति ते
न यवक्रिया वित्यादौ नातिप्रसंगः लूलुवतुरित्यादौ नातिप्रसंगः ओः सुपीति नियमात् विप
रीतनियमस्तेन सुधीशब्दे विसुपि यणितिषधारमात् कुमार्यो विति अत्र न विधिभत्वापदत्वा

दुर्गा
१२३

अथ काकलक्षणं अथातः संप्रवक्ष्यामि काकशब्दस्य लक्षणं शुभाशुभं विजानीयान्मा
नुष्याणां न संशयः १ प्रस्थाने गम्यमानं तु यदि काकस्तु भाषयेत् दक्षिणे सर्वदा सि
द्धिः सद्यो बंधुसमागमे २ वामवंतो यदा शब्दं यथा काकस्तु भाषयेत् प्रस्थाने कलहं चै
व वायसेन निवेदयेत् ३ प्रस्थाने गम्यमाने तु काकं भाष्यति पश्चिमे धनलाभं भवेत्त
स्य वस्त्रलाभं तु वा नित्य ४ स्याद् दिगतेभवा वामे न परिवेशमवि असंशयं भवेत्त
सद्यो बंधुसमागमं ५ प्रस्थाने व्रजमाने तु केशालिंगति चंचुना तस्मिन्नाये न गंतव्यं
शोकदुःखमरणं भवेत् ६ प्रस्थाने गम्यमाने तु भूमिं खनति चंचुना रत्नलाभं भवेत्त
स्य वायसेन विनिर्दिशेत् ७ गृहद्वारे समागम्य यदा काकस्तु भाषते निखने चंचुना यम्
यत्र चौरचिंता विनिर्दिशेत् ८ तृणं किंचित् समादाय गृहे चम न्नु जो यदि वस्त्रलाभं वि
जानीयाद्वायसेन विनिर्दिशेत् ९ फलं वा यदि वा मूलं गृहीत्वा गृहमारुहेत् हीला
भं स फलं तत्र वायसेन निवेदयेत् १० गवां पृष्ठे नदीतीरे प्रवेशे नगरे पुरे तस्य सिद्धिं ति
कार्याणि दक्षिणे वामपर्यटाम् ११ फलवृक्षे समारूढः प्रस्थाने दृश्यते खगः भोजनं